СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 229. Джерзі Сіті, Н. Дж., понеділок, 3-го жовтня 1938. No. 229. Jersey City, N. J., Monday, October 3, 1938. VOL. XLVI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

УРЯД ВИСКАЗУЄ ПОЛЕКШУ З ПРИВЕРНЕННЯ МИРУ

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт і секретар стейту Гол здержуються від висказування публичної опінії про угоду 4 великих держав у Мінхені.

На конференції з ґазетярами президент Рузвелт обмежився до заяви, що світ перейшов останніми днями справжню крізу. Він висказувався з признанням про поведінку американських урядників у цій крізі.

Секретар Гол заявив ґазетярам, що американський уряд почуває полекшу з мирового полагодження спору, та висказав надію, що ця злагода стане основою для „скріплених зусиль для вдержання засад порядку, опертого на праві й здорових економічних основах".

ДЕБАТУЮТЬ НАД ЗНАЧІННЯМ МІНХЕНСЬКОЇ УГОДИ.

НЮАРК (Ню Джерзі). — У місцевому театрі Моск відбулася друга „конференція для перегляду новинок", улаштована часописом „Ню Йорк Таймс". Конференція стягнула коло 2,300 жінок з ріжних нюджерзьких клюбів. Головною темою конференції було значіння згоди чотирьох держав у Мінхені.

Чарлз Фенвик, професор колеґії Брин Мор, висказував думку, що мир, заведений у Мінхені, не має вигляду постійности, бо він опирається на обіцянках напасника. Він сумнівається в добру волю чотирьох держав додержувати свої обіцянки.

У подібний спосіб висказувалася відома кореспондентка „Ню Йорк Таймсу", Анна О'Гар МекКормик.

РОЗГЛЯД СТВЕРДЖУЄ ЗРІСТ ПОПУЛЯРНОСТИ РУЗВЕЛТА.

НЮ ЙОРК. — Великий місячник „Форчун" подає в своїй книжці за жовтень, що розслід його штабу над популярністю президента Рузвелта показує, що ця популярність у народі не лише що не зменшилась, але в порівнянні з виборами в 1936 році зросла.

Журнал каже, що популярність Рузвелта зросла від часу виборів на 4%.

ҐЕНЕРАЛ ОСТЕРІГАЄ ПЕРЕД ДИКТАТУРОЮ В АМЕРИЦІ.

АТЛАНТА (Джорджія). — Ґенерал Джордж Вен Горн Мозлі, командант 4-го корпусу американської армії, заявив публично, при нагоді виходу на пенсію, що в американській армії ведеться політику, яка зміряє до встановлення тут диктатури. Він виступив теж проти Мусолінія й „бандитських" держав світу.

Секретар війни Вудринґ дав ґенералові за ті вискази догану, називаючи їх грубо нельояльними.

ПРЕЗИДЕНТ ВІДМОВИВ ПОБАЧЕННЯ СЕНАТОРАМ.

ВАШИНГТОН. — Коли до президента зголосилася ґрупа сенаторів з південних стейтів, щоб добитися від нього вищої федеральної позички на управу бавовни й пшениці, президент відіслав їх до відповідних урядників і відмовився говорити з ними.

Сенатори висказувалися потім перед ґазетярами про президентову відмову з обуренням.

„WPA" НА ДОПОМОГУ ЧАРЛСТОНОВІ.

ЧАРЛСТОН (Савт Каролайна). — Федеральний уряд визначив 500 тисяч долярів „Адміністрації Поступу Праці" („Доблю-Пі-Ей") на відбудову домів, знищених новим гураґаном, що навістив місто в середині минулого тижня.

Від покалічень підчас гураґану померли дальші три особи.

$200,000 ШКОДИ НА ОДНІЙ ФАРМІ.

НЮПОРТ (Род Айленд). — Перегляд шкід, нанесених гураґаном „Ґлен Фармі", що є власністю пані Николсон, виказав, що гураґан 21 вересня наробив там шкоди на суму 200,000 долярів.

НЮЙОРСЬКИЙ ҐУБЕРНАТОР КАНДИДУЄ ЧЕТВЕРТИЙ РАЗ.

РОЧЕСТЕР (Ню Йорк). — Стейтова Конвенція Демократичної Партії йменувала своїм кандидатом на уряд стейтового ґубернатора теперішнього ґубернатора, Герберта Лімена, котрий уже був досі ґубернатором три каденції.

Лімен негайно заатакував републиканського кандидата на цей уряд, відомого прокуратора Дюія, а Дюі у відповідь назвав кандидатуру Лімена доказом, що партійні „боси" знаходяться в розпуці.

ЯК ІНДІЯНИ ТОРГУВАЛИ СВОЇМ КРАЄМ.

БОФАЛО (Ню Йорк). — Один історик відкрив факт, що два індіяни продали білим поселенцям у цій околиці коло 1,000 квадратових стіп землі, що нині знаходяться у самій середині міста, за білого коня.

ВТЕЧА ЧЕРЕЗ ГРАНИЦЮ.

Коли війна висіла в повітрі, багато судетських німців утікали з Чехословаччини. На світлині німецько-чеська границя й ґрупа німецьких утікачів.

ХОЧЕ АНҐЛІЙСЬКИХ ІМІҐРАНТІВ.

Федеральний міністер рільництва, Дж. Ґардінер, сказав перед 1,400 учасниками пікніку на домініяльній експериментальній фармі в Вест Сомерленді, Б. К., що Канаді потрібно здорової британської іміґрації. Він говорив: „Три пяті наших можливих фармерських земель є на захід від Манітоби. В тій частині є 30 процентів мінерального багатства Канади, 30 процентів дерева і велика скількість газу та нафти". Одначе ця територія є найслабше заселена частина Британської Імперії. „Коли ми маємо експортувати", говорив міністер далі, „то мусимо спровадити анґлійський промисл та капітал сюди, щоб він не йшов до Арґентини та Мексика. Роблячи це, ми зробимо щось у напрямі розвязки одного з найбільш життєвих питань Британської Імперії, а це придбання харчів для Імперії. Ці природні багатства можуть випродукувати величезну скількість більше, ніж тепер і для цього нам потрібно більше британського капіталу та британських іміґрантів".

ВИКИНУВ КОНДУКТОРА З ТРАМВАЮ.

В підміському трамваю Лодзь — Озорків пасажир накинувся на кондуктора, який звернув йому увагу за невідповідну поведінку, а опісля викинув його з трамваю підчас їзди. Кондуктор ударився головою об залізний стовпик і зазнав стрясення мізку, а пасажир, користаючи з заколоту, втік.

ВИСЕЛЕННЯ.

Повітове староство в Стрию письмом з 13. 8. 1933 виселило зо стрийського повіту Володимира Дармохвала, люстратора С. К. Стрий, Нестора Уґеру, співвласника фірми „Теам", і Микиту Опришка з Грабівця стр. Згадані мають покинути граничну смугу до 5 днів.

17,000 ТУРКІВ ВЕРТАЮТЬСЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ.

Цього року вернуться до Туреччини 12,000 турків, що жили віддавна в Румунії, і 5,000 турків з Болгарії. Перший транспорт прибуде цими днями.

ЖІНКИ „РЕФОРМУЮТЬ" СВІТОВУ ВИСТАВУ.

Краєва Рада Жінок домагається від корпорації вистави в 1939 році в Ню Йорку, щоб на цій виставі не було ніяких неморальних і непристойних продукцій, яких, мовляв, було багато на виставі в Шікаґо. Вона поробила теж заходи, щоб концесіонері на виставі робили менше крику.

3-ЛІТНЯ ДІВЧИНА САМА ПРИЇХАЛА З ФІНЛЯНДІЇ.

На кораблі „Ґріпсгольм" зо Шведсько-Американської Лінії приїхала до Ню Йорку без опіки старших 3-літня Марґіта Єлисавета Марія Темпке. В дорозі нею опікувалося Товариство Помочі Подорожнім. З Ню Йорку вона поїхала сама залізницею до Монтреалу (Канада).

НАДІВСЯ НА ГРАБЛІ.

9-літній З. Шарковський підчас забави з ровесниками в Білостоці зсувався зо стіжка сіна та впав на граблі так необережно, що вбив собі їх у шлунок і незабом помер.

КЛОПІТ ІЗ ДОЛЯРАМИ.

Дня 3. березня ц. р. прийшов до гостинниці Теофіля Садовського в Трускавці якийсь Евген Суровий із товаришами. Зїли і випили на 30 злотих і Суровий заплатив Садовському 10-доляровим банкнотом. Садовський банкнот приняв і виплатив решту. Ця справа відбилася відгомоном тепер у судовій салі на виїздовій сесії самбірського суду в Дрогобичі. Прокуратура притягнула до карної відповідальности за проступок проти девізових приписів і Сурового і Садовського. Суровий боронився тим, що був пяний, одначе свідки зізнали, що він був тверезий. Суд засудив Сурового на вісім місяців безоглядного арешту. Садовський подав на своє виправдання, що заплату в долярах приняв кельнер (вейтер), бо боявся, що невідомий гість може зовсім не заплатити. Зрештою на другий день після одержання долярів зміняв їх у Польськім Банку в Дрогобичі. Суд узяв під увагу ті злагіднюючі обставини та засудив Садовського на грошеву кару 20 злотих.

КОЛЬОНІЗАЦІЯ ДАЛЕКОГО СХОДУ.

„Известия" з 3. 9. подають, що кольонізація вільних земель Далекого Сходу ведеться посилено дальше. Тепер поселюють кольоністів на верхівях рік Зеї та Селемджі. Отворено 4 села, які тепер поширюються новими переселенцями. Селяни дістають прихатні участки та 1—2 гектарів землі, вже підготовленої для засівів. За те вони підготовляють нові участки землі під обробу і з неї дістануть по 7—8 гектарів. На перший час дають їм зерно на засів то по 3 сотнари хліба на прохарчування на сімю, а на заведення господарства по 400 карб. позички. Дають і доми та господарські будинки. Переселенням керує переселенський відділ НКВД. Селяни охочо їдуть туди, бо землі там багато та ріжних мінералів. В додатку можна знайти працю при розбудові залізниць. Звідки переселюють туди людей, про це не пишеться.

ЗРОБИЛА ТАК, ЯК В БІБЛІЇ СКАЗАНО.

Вудров Гарвел зо своїми двома пасербами в Мерседі, Каліфорнія, клячав, а його жінка читала біблію. Дочиталася до того місця, де сказано, що коли тебе згіршує твоя рука або нога, відітни її і відкинь від себе, бо краще скаліченому увійти до царства небесного, ніж з обома руками та ногами в огонь вічний. А коли згіршує тебе око, вибери його і кинь від себе.

Жінка встала від читання і сказала, що рука її згіршує, а вона хоче прощення за свої гріхи. З тим вийшла перед хату і вибрала собі ножицями одно око, а потім поставила ліву руку на цементову підставу і відрубала її сокирою. Сокирою не могла добре рубнути, отже три рази вдарила, поки відрубала грішну руку. До хати вернулася, мовби не чула болю, але Гарвел обвязав її руку, а дві години пізніше покликав амбулянс.

Лікарі в шпиталі сказали, що жінка буде жити, одначе поліція арештувала Гарвела, бо не хоче повірити, що жінка могла сама відрубати собі руку сокирою.

НІМЕЦЬКЕ ВІЙСЬКО ЗАЙМАЄ СУДЕТСЬКУ ТЕРИТОРІЮ

БЕРЛІН. — Німецьке військо зараз по півночі з 30-го вересня на 1-го жовтня почало займати судетську територію. Першого дня німці займуть малу частину території, а потім ступнево будуть займати більше. В Берліні вже створилася міжнародня комісія, в якої склад входять: секретар німецького міністерства заграничних справ, барон фон Вайцсекер; французький амбасадор Андре Франсуа-Понсе; анґлійський амбасадор сер Невіль Гендерсон; італійський амбасадор Бернардо Атоліко. Всі вони будуть наглядати над тим, щоб окупація судетської території відбувалася ступнево і за припасами, усталеними в часі нарад у Мінхені.

ЧЕХИ ПРОТЕСТУЮТЬ, АЛЕ УСТУПАЮТЬ.

ПРАГА. — Чеські війська без боротьби уступають перед німецькими військами. Чеський премієр ґен. Сирови видав заклик до населення з проханням зберегти спокій. У заклику він також сказав, що чехословацький уряд протестує проти того насильства, але мусить його приняти, бо іншого виходу нема. Чехословаччину опустили її приятелі, а вороги цілком певно поконалиб її у війні. Всетаки в тій розвязці судетського питання навіть ґен. Сирови добачує добрі сторінки й каже, що після того Чехословаччині лекше буде себе в нутрі сконсолідувати та навязати кращі відносини зо своїми сусідами.

АНҐЛІЙЦІ РАДІЮТЬ.

ЛОНДОН. — Премієр Чеймберлин дістав величезне приняття, коли вернувся додому. Сотки тисяч людей прийшли на летунський майдан його привитати. Потім той шлях, яким він їхав до Лондону, по обох боках був обставлений непроглядними масами народу, що на його честь викликували ріжні привітні оклики. Чеймберлин, як тільки зліз з літака, через радіо відчитав лист, який він підписав разом з Гітлером. А в тому листі говорилося, що Німеччина й Анґлія відтепер будуть полагоджувати всі свої спірні питання мирно і ніколи не будуть зо собою воювати. Пізніше Чеймберлин запевняв, що мировий договір у Мінхені запевнив мир в Европі щонайменше на одну ґенерацію. Чеймберлин закликав людей, щоб ішли тепер спокійно додому і мали гарний, спокійний сон. Сподіваються, що політика Чеймберлина всетаки зустріне певну критику цього понеділка в парляменті.

ПРИНЯТТЯ ДАЛЯДІЄВІ.

ПАРИЖ. — Також французький премієр Даляді дістав величезну овацію від соток тисяч парижан, коли вернувся з Мінхену додому. Юрба кричала: „Мир, мир! Хай живе Даляді!" З окликів виходило, що французи дуже раділи з миру і що цілком не мали охоти воювати. Даляді висказував думку, подібну до Чеймберлинової, що договір у Мінхені започаткував нову еру в Европі і що після того можна сподіватися загального успокоєння. Мир для Европи забезпечений на одну ґенерацію.

МУСОЛІНІ ЗДЕРЖЛИВИЙ.

РИМ. — Італійська маса справила Мусолінієві величезну овацію, коли він вернувся з Мінхену. Всі щиро кричали: „Хай живе Мусоліні! Хай живе мир!" Дивне те, що сам Мусоліні був здержливий у цьому торжестві і навіть не хотів виголосити більшої промови. Він сказав лише пару слів, що „ми старались осягнути мир на справедливих основах". Після того юрба кількадесять разів оплесками викликувала його на балькон, але він не хотів більше говорити.

ПОЛЬЩА ШЛЕ ЧЕХАМ УЛЬТИМАТ.

ВАРШАВА. — Польський уряд вислав чехам ультимат із загрозою, що польські війська негайно вмаширують на чеську територію, коли чехи не віддадуть Польщі „по доброму" тешинського Шлеську. Урядова „Ґазета Польска" написала статтю, в якій говорить, що „до Чехословаччини треба говорити мовою Гітлера".

МОСКВА ЦІЛКОМ НЕЗАДОВОЛЕНА.

МОСКВА. — Совєтські ґазети далі не перестають критикувати конференції в Мінхені, обстоюючи думку, що демократичні краї цілком скапітулювали перед диктаторами і що через те Франція дуже потерпить, бо стративь у світі повагу.

СТРАХ У РУМУНІЇ.

БУКАРЕШТ. — У Румунії настав страх по конференції в Мінхені. Деякі ґазети висказують побоювання, що тепер прийде в Европі до ревізії договорів і мабуть треба буде чуже віддати.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

НА ЯК ДОВГО МИР?

Порозуміння чотирьох держав у Мінхені моглоб на перший погляд видатись остаточним полагодженням важних спірних питань та замиренням Европи на довгі роки. Моглоб це може й видатися комусь чимось у роді нового Версаю.

Тимчасом на ділі мінхенське порозуміння не є нічим у тому роді. Є це просто компроміс великих держав, що зібрались битися з собою, компроміс, при якому одна сторона уступає другій в ріжних пунктах, щоб дістати в заміну уступки другої сторони. Є це отже не основне вирішення якогось спірного питання, а проста латанина, яка, як усяка латанина, мусить скоро прорватися й домагатися нової латанини.

Взаємні уступки робили собі великі держави одна одній не своїм коштом, а коштом зовсім іншої держави, яка на торзі навіть не була репрезентована, якої згоди на те властиво й не питали. Зроблено просто угоду коштом неприявного, бо цей неприявний слабий і не може опиратись.

Отже, в цьому випадку вирішила сила. Як усякі вирішення силою, так і це лишає поза собою невдоволення того, котрого коштом робиться злагоду. Супроти його слабости можна би ще на його невдоволення не звертати уваги, але в цьому випадку з цеї залагоди чужим коштом не є теж вдоволені великі сили, бо вирішення всетаки збільшає силу їх противника. Якби цей противник вдовлявся своїм здобутком, то ще тоді можнаб мати вигляди на мир. Та, як видно з загальної опінії в світі, мало хто сподівається, що Німеччина останеться вдоволеною своїми здобутками. Всі радше сподіваються дальших домагань з її боку. Вона далі буде ставити домагання, далі грозити силою й далі цю силу розбудовувати. Коли нині вдалося заглаїти її без війни, то всі припускають, що колись усетаки прийде до такої ситуації, що Німеччина поставить такі домагання, в яких компроміс буде неможливий. Тоді мусить прийти до змірення сили. Війни не унеможливлено. Її лише відсунено.

Через те й ідуть по всіх державах дальші зброєння. Кожна держава збільшує видатки на зброєння. В Англії виразно говориться про загальну військову службу. Про Францію й інші держави на европейській суші нема що й казати. Навіть у відділеній океаном Америці підноситься щораз частіше й голосніше голоси за скріплення воєнної сили. Всі неначе жалують, що вони не могли дати кращої відповіди на загрозу сили й усі неначе хочуть при будучій оказії мати кращі „арґументи".

Все це не ворожить миру, а війну. Таку оцінку ситуації видно з голосу просто кожної відповідальної людини в світі.

ПО СКОНФІСКОВАНІМ ПОСЛАННІ МИТРОПОЛИТА ШЕПТИЦЬКОГО

Пастирський лист митрополита А. Шептицького певно вже знаний усім українцям в Америці. Став він великою сензацією в цілій Польщі, не зважаючи на те, що його сконфісковано. І що власне найдивніше в цілій справі, то те, що хоч він сконфіскований, то польська шовіністична преса з піною в роті полемізує з тим пастирським листом і нападає в дикий спосіб його автора. Лист той написаний з незвичайною зручністю і нікого не ображає, отже властиво нема найменшої причини нападати на автора його. А всеж таки нападають, та ще як! Але тому, що звичайними розумовими аргументами годі його повалити, вхопилися добрі люди найлекшого засобу боротьби: сконфіскували це церковне послання. Це очевидно нічого не поможе, бо воно вже в десятках тисяч відбиток пішло між людей, так, що кожний свідомий українець старається мати в себе незмінений текст того послання.

Воно, як відомо, протестує проти розвалювання та висаджування в повітря (вночі динамітом) православних церков, але протестує і проти насильного перетягання православних на латинство.

Шептицький арґументує в той спосіб, що таке поступовання кидає „одіюм" (ненависть, нетерпимство) на саму католицьку церкву та на її старшину в Римі, а це власне шкодить тій церкві. Він має очевидну слушність, і це повинні признати й самі польські шовіністи, якби мали фляки в голові. Але дика пристрасть відбирає їм просто змисли і зрозуміння того, що фактично є і що фактично діється.

Що ті насильства діються не лише з відома, але і з попертям самого папського посла (нунція) Кортезія, це річ ясна. Але що центральна влада грає тут головну ролю, це не підлягає найменшому сумнівові, бо чейже всі ті нищення церков і насильне навертання на чужу віру діються на виразні прикази старостів і при численній асистенції поліцаїв (навіть і по 60 люда).

Ходили депутації і до самого президента польської республіки, пожалуватися на ті нечувані ґвалти, але він нічого не поміг, хоч був колись соціялістом-революціонером, товаришем Й. Пілсудского.

Припускають, що тут головну ролю грає таки Рим і його нунцій Кортезі. Кажуть, що Рим занадто багато стратив в Еспанії, де йому стільки церков побурено, і тепер старається відбити собі на православних церквах, хоч православні ні в чому не винуваті за події в Еспанії.

Наші братя в Америці, що читають українські краєві газети, мусіли завважити, що ті часописи від якогось часу наче води в рот набрали і нічого вже не пишуть про порозвалювані православні церкви в люблинськім воєвідстві, тобто на Холмщині і Підляшші.

Щож властиво сталося? Чи панове редактори втратили нараз серце для тих наших переслідуваних братів? Ні! Так воно не є, а сталося щось зовсім інше. Львівське городське староство скликало на один день і одну годину всіх українських редакторів до себе та заявило їм таке:

„Від сьогодня не смієть панове нічого про відомі „збендне обєкти" (зайві предмети) в люблинськім воєвідстві писати, бо інакше всі ваші часописи будуть завішені, а панове редактори будуть заслані до Берези (звісного концентраційного табору)".

І що мали наші редактори з такою альтернативою зробити? Коби ще бодай сойм або сенат радив, то моглиб наші посли і сенатори на це реаґувати, моглиб внести відповідні інтерпеляції. А так що мали робити? Треба мовчати й боронити своїх земляків в інший спосіб та числити на поміч з боку наших братів за границею. І тому власне вістка, що надійшла через берлинське пресове бюро про велику українську маніфестацію в Ню Йорку 4. вересня ц. р. сильно всіх нас підбадьорила. Ми ще звіту про неї не маємо, та ми переконані, що на тім одним демонстраційнім вічу не скінчиться, але що заговорять усі краї світу, де хоч лиш невеличка ґрупа українців проживає.

А напади на митрополита Шептицького не устають, от хочби за те, що він назвав себе історичним іменням „галицький митрополит". А рівночасно й оборона насильств та нищення „збендних обєктуф" не вгаває. А то такі „збендне обекти", що церква в Савині була цеї весни відновлена при державній допомозі 300 зл., а церква в Сільці була збудована ще 1876 року при чудотворнім джерелі! В самім томашівськім повіті збурено 35 церков, а в грубешівськім — 32.

За своє відважне виступлення дістає митр. Шептицький сотки признань і подяк власне від православних наших братів, а наші галицькі посли — також. В усякому разі ті переслідування розбудили незвичайно патріотичне українське національне почуття в тих верствах, що досі себе за „тутейших" уважали.

Не-Кунцевич.

Богдан Галайчук.

ДЕРЖАВА В ДЕРЖАВІ

(2)

Та й там, де самоуправа найсильніша, вона не є джерелом влади, а лиш орґаном. Навіть, коли самоуправа вирішує дуже важні справи, вона вирішує їх так, як це передбачає державна конституція й закони, що можуть довільно змінити обсяг діяння самоуправи, а то й узагалі її покасувати. Навіть коли самоуправа зовсім незалежна від державної адміністрації, то вона геть чисто підлягає державній законодатній владі.

*

І саме цим ріжниться самоуправа від автономії. Автономія, грецьке слово, означає „самозаконня". Вже з самої назви видко, що автономна влада не лише сама управляє, згідно з коконами, які вирішує держава, — але й сама для себе закони ухвалює. Це не значить, щоб її влада була необмежена, як необмежена влада держави. Законодавство — зокрема конституція — державі, що до неї належить автономна країна, означує обсяг автономії, означує справи, що підлягають не державній владі, а — автономній. Обсяг автономії влади може бути ріжний — здебільша, до неї належать місцеві справи, такі, як: загальна адміністрація, нагляд над самоуправою, шкільництво й інші ділянки культури, удержування шпиталів та добродійних установ, місцеві шляхи й т. д.

Автономію одержує звичайно країна, яка з огляду на національність або віроісповідання свого населення має інші потреби, ніж решта держави. Зокрема — народи, які з огляду на свою невелику чисельність, з інших причин, не можуть утворити власних держав, домагаються автономії, щоб, незалежно від панівної державної нації, владити своє національне життя. Напр., автономію — правда, вузеньку — має Закарпаття в рамах Чехословаччини. Автономія польського Шлеська залишилась на папері. Ширшу автономію мали краї, які належали до колишньої Австро-Угорщини, — отже й Галичина. Катальонія, що дістала автономію в еспанській республиці, дійшла була на деякий час до майже повної незалежности. Україна признала була незалежність Кримові, що зєднався з Україною восени 1918 р.

Ми подали кілька прикладів територіяльної автономії, себто такої, що обіймає якийсь простір із усім його населенням. Автім автономія може обіймати лише якусь частину населення, національну чи віроісповідну. Тоді решта населення автономній владі не підлягає. Національні меншини, які не мають змоги дістати територіяльної автономії, змагають до культурної автономії, що далаб їм право самостійно вести свої школи, наукові установи і т. п.

Автономна влада спирається на закон та на волю населення, але не на якусь дійсну силу. Правда, часом автономні частини мають невеличку міліцію (збройну силу), часто мають власну сторожу безпеки (поліцію, жандармерію), але єдина справжня сила, армія, належить усе до держави. Тому то й державна влада все має змогу накинути свою волю автономній, може автономію обмежити. Напр., Еспанія збройною силою опанувала Катальонію, заарештувала автономний уряд, а владу віддала еспанським ґенералам. Часом держава зовсім не вводить справжньої автономії, дарма, що до цього зобовязалася, як це зробила Чехословаччина на Закарпатті, чи Польща на Шлеську. Правда, деколи посторонні держави забезпечують автономію, себто зобовязуються примусити державу-зверхника, щоб шанувала права автономної країни — та з такими забезпеками ніхто не рахується.

Як бачимо, автономія полягає на поділі суверенности — себто тої найвищої влади, яку має лише держава. Влада над автономною країною ділиться: частину (місцеві справи) дістає автономний уряд, частину (загальні справи) — осередній державний уряд, що, зрештою, має повну суверенну владу над рештою державної території.

*

Але бувають держави, де уряд не має повної влади над ніякою частиною державної території: він вирішує лише загальні справи, зате місцеві справи належать виключно до місцевих урядів, між які поділена вся держава. Така держава зветься союзна або федеративна. Вона має два ступені влади (законодатної, судової та виконної): осередню (союзну, федеративну) та місцеву, себто, владу поодиноких обєднаних у союзній державі одиниць, які звуться в ріжних державах ріжно, напр., у Швайцарії — „кантонами", у повоєнній (перед Гітлером) Німеччині — „краями", в Америці — „державами" (стейт, естадо), в Канаді — „провінціями".

Союзні держави повстають ріжно. Часом кілька незалежних держав обєднується між собою для спільної оборони, і той звязок між ними щораз більше затіснюється (напр., Швайцарія). Часом утворений таким способом союз поширюється, творячи на новоприлучених просторах нові союзні держави (як — Злучені Держави Америки). Часом суцільна держава рішенням своєї законодатної влади заміняється на союз (Бразилія, кол. Австрія). Трапляється навіть так, що два краї обєднується в союз за волею посторонніх держав (як колись було з Норвеґією та Швецією).

Розподіл компетенції (те, що до кого належить) між осередньою та місцевою владою проходить у союзах ріжно. Часом конституція проводить ясне розмежування компетенцій, як, напр., у Злучених Державах Америки, де осередня влада самостійно вирішує деякі справи, але не має ніякого впливу на справи, що належать до поодиноких „держав" (стейтів). Часом це розмежування складніше. У тій самій ділянці осередня влада співпрацює з місцевою, має нагляд над нею, напр., у Швайцарії.

Осередня влада зорганізована майже в усіх союзних державах таксамо. Законодатна влада, від якої залежить уряд, складається з двох палат. Нижчу палату вибирає все населення союзу без огляду на те, до якого „стейту" чи „кантону" воно належить. Вона, здебільша, нічим не ріжниться від парляменту звичайних держав. Зате вища палата складається з представників обєднаних у союзі країв. Їх вибирають краєві уряди (напр., у повоєнній Німеччині), парляменти (Австрія, Венезуеля) — або й загал населення у звичайних виборах (Австралія, Мексико). Кожна обєднана країна висилає, здебільша, таку саму скількість представників, хоч у деяких союзах скількість представників залежить від величини й скількости населення країв. Напр., у довоєнній Німеччині Прусія мала у вищій палаті 17 представників, інші, малі німецькі держави — лише по одному. Такий двопалатний лад має запевнити союзові єдність і водночас обєднаним краям — пошану їх прав.

Історія стверджує, що єдність союзу куди менше наражена, ніж самостійність його членів. Були випадки, що союзи розпадалися зовсім (напр., Середуща Америка), ділилися на два ворожі табори (Злучені Держави Америки), або поодинокі обєднані краї виступили збройно проти союзу (Мексико, Бразилія), а то й відривалися від нього (як Тексас від Мексика). Автім, такі випадки трапляються, здебільша, в латинській, Південній Америці, де населення з політичного огляду мало зріле, охоче до ворохобні.

Та в новіших часах союзні держави виказують нахил саме у протилежному напрямі: союзи затіснюються, обєднані держави тратять свою самостійність.

Така зміна проходить деколи нагло, революційним шляхом. Націоналізм і тоталізм (нахил до сукупности), змагаючи до скріплення нації через якнайсильніше обєднання, неприхильно ставляться до всього, що ту єдність нарушує. Тимто націоналістична влада заміняє союзні держави на однісні, як це зробив Гітлер із Німеччиною й Австрією, а Варґас із Бразилією.

(Кінець буде).

Володимир Островський.

ПІД ЗНАМЯ ХРЕСТА

ПОВІСТЬ

з часу охрещення Руси-України в 988 р.

26)

— Дякую тобі, великий князю! Більшої нагороди ти не міг би мені дати.

Київ зажив новим життям. Зранку до вечора не вгавали в городі проповіді про Христа та християнську науку. На всякий випадок Володимир наказав, щоби поблизу проповідників стояли невеличкі відділи дружинників і не допустили до того, щоб їх хтось з поган скривдив.

Золотарі, слюсарі, всякі древодії безупинно робили хрестики з усякого матеріялу.

Князь усе нараджувався з тими, що мали поїхати на проповідь в інші городи.

Тихоша обдумував, як повинно відбутися хрещення в Києві, і дбав про те, щоб цьому великому святу Руси надати найбільшої врочистости та краси.

Княжі люди ходили по городі й оголошували:

— Хто піде хреститися, буде другом князеві, буде мати ліпше, розумніше життя, а по смерті царство небесне. Всім охрещеним князь і княгиня будуть роздавати хрестики з золота, срібла й інші. Отже всі йдіть на Дніпро та ведіть своїх дітей.

До Вівіяна несподівано прийшов Тихоша. На ньому був новенький шолом, така сама нова кільчатка й розкішний плащ із золотою застіжкою. Мав він вигляд урочистий і поважний.

— Вівіяне, — почав розмому — ти обіцяв мені Олену, як я врятую греків у Корсуні від меча й вогню та коли поможу князеві охрестити киян. Я слово своє виконав. У Києві до хрещення все підготовлене. Далі вже воля князя й діло духовенства. Отже виконай ти своє слово й віддай мені Олену.

— Олена твоя! — таксамо врочисто відповів Вівіян. — Буду гордитися тобою як зятем. Але наша церква наказує, що вас мусить звінчати священик.

— Добре, батьку.

— Чи згоджуєшся, Олено? — спитався Вівіян.

— Згоджуся тоді, як побачу хрещення киян.

Вирішили, що шлюб відбудеться в самий день охрещення Руси.

Тихоша працював іще з більшою енерґією.

XIX.

ЗАМІСЦЬ ПЕРУНА — ХРЕСТ.

Настав нарешті день вічної слави Києва й цілої Руси-України.

Від самого ранку дзвонили дзвони в церкві св. Іллі. Кияни, одягнені в чисті сорочки й у найліпші одяги, висипали на вулиці й площі. Сурмачі голосно сурмили в роги, а княжі слуги вигукували:

— Всі йдіть на Дніпро хреститися! Старих богів уже більше не буде. Буде тільки одна віра грецька й один Бог. Хто не піде, той не друг Володимирові, не буде мати ласки в Бога й мудрість грецька не зійде на нього. Отже всі йдіть хреститися!

Доля поганства була вирішена.

Розумніші кияни, завдяки проповідям і перемозі Володимира над греками, самі прийшли до думки, що треба приняти грецьку віру — охреститися.

Настав для Тихоші час нанести богам останній удар. Узяв він невеличкий гурт своїх вірних слуг та дружинників і пішов з ним на гору, де стояв Перун. Там була чимала юрба, що прийшла до Перуна або попрощатися з ним назавжди, або просити рятунку.

— Люди добрі! — звернувся до них Тихоша. — Це не бог, а дерево. Людські руки його зробили, людські руки можуть і знищити його. Якби це був бог і мав якусь силу, то він не давсяб нам, убив би нас своїми стрілами. Але це мертве дерево нічого не може з нами зробити. Ось дивіться. Хлопці! беріть його! — гукнув.

Вмить ока Перун лежав горілиць на землі й навіть не повів своїм золотим вусом.

— До коня його! Швидше! — кричав Тихоша.

Не встигли погани й стямитись від жаху, як здоровенний кінь уже тягнув за собою деревляне Перунове тілище, що підскакувало на камінні й глухо стукотіло.

— Перуне, не дайся! — ревіла юрба. — Перуне, рятуйся!

Темні погани бігли за конем до самого Дніпра й усе радили Перунові рятуватися.

— В воду! — гукнув Тихоша.

Хлопці вмить відвязали Перуна від коня й зіпхнули його в Дніпро. Хвилі підхопили ідола й понесли з собою.

— Видибай, боже! — ревіли погани. — Перуне, рятуйся! Пливи до берега, бо втопишся.

Хлопці відпихали Перуна від берега дрючками й гнали з водою все далі й далі.

Гайдаючись на хвилях, виплив Перун на середину ріки. Дідусь Дніпро взяв його в свої обійми й поніс на південь.

— Люди добрі! — вигукнув Тихоша. — Богів уже нема й ніколи не буде! Боги вмерли. А прийшов до нас один правдивий Бог — Бог християн. Ідіть зараз хреститися й будете щасливі.

Узбіччя гори й цілий беріг заквітчалися ріжнобарвними одягами киян, що величезними масами прийшли хреститися.

Задзвонили дзвони в церкві св. Іллі. Високо знісся хрест. Замаяли хоругви. Вийшов із церкви єпископ з духовенством, а далі князь з княгинею, бояри й інші поважніші люди Києва та делеґати від ріжних городів Володимирового князівства.

Біля церкви чекали тисячні маси.

Стількиж народу чекало й на березі Дніпра.

День був дуже теплий. Сонце ввесь час дивилося на землю своїм вогненним оком і заливало її повінню світла й тепла. Околиці чарували очі зеленими килимами. Дніпро всміхався теплою блакитною усмішкою. Шоломи, кільчатки, щити, мечі та копія дружинників виблискували на сонці, як хвилі Дніпра.

(Кінець буде).

З ДНЯ

ЛЯКАЛИ, ТА НЕ НАЛЯКАЛИ.

Цілий світ аж відідхнув, коли довідався, що в Мінхені чотири европейські потуги підписали мировий договір. Отож війни не буде. Бодай у найблищчому часі. Надурно скликували вони міліони резервістів, надурно рили по середині парків рови і сховки, надурно таскали гармати, роздавали ґазові маски. Все це було надурно. Але не задурно, бо це коштувало величезні суми грошей. Тільки хитрий Мусоліні сидів тихо і, хоч словами громив усіх направо й наліво, то війська не стягав. Він тим заощадив неодин десяток міліонів.

ЧОМУ СТІЛЬКИ ГАЛАСУ?

А всежтаки ще раз хочеться поставити питання: невже це все справді було надурно? Воно не було цілком надурно. Тепер з того всього ясно виходить, що цілий той военний галас відбувався на те, щоб один одного застрашити. Гітлер виголошував підбурюючі промови, збирав військо, слав його на чужі границі на те, щоб залякати Анґлію і Францію. Якби він був побачив, що вони справді лякаються і йому без бою все віддають — то тим краще.

В цьому відношенні йому помагав Мусоліні. А Анґлія і Франція мобілізувались, стягали військо, роздавали цивільному населенню ґазові маски в тій цілі, щоб з черги налякати Гітлера. Останньому вони хотіли дати до зрозуміння, що його погроз не бояться і що коли треба буде, то таки підуть до війни. Вони також хотіли застрашити Гітлера, щоб він так дуже не шарпався, бо зле з ним буде. Колиб їм було вдалося застрашити його, то тим краще. Демократичні держави пішлиб горою, а Гітлер і його спільник Мусоліні були би багато втратили на престіжу й можливо довший час булиб сиділи тихо.

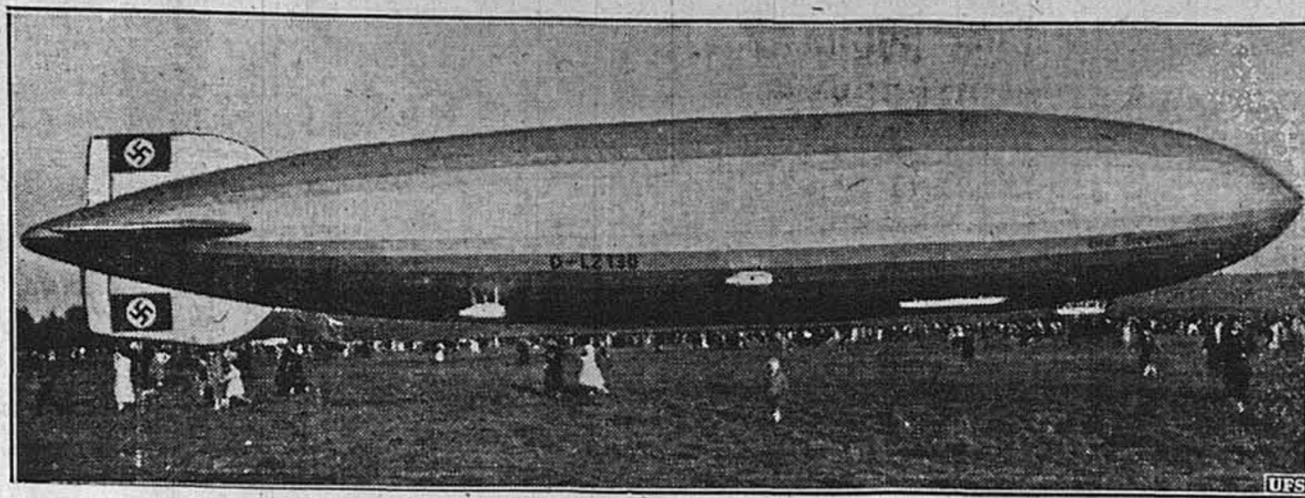
ТА ЦЕ НЕ ВДАВАЛОСЬ.

Але ні Гітлерові не вдавалось дуже налякати Анґлію і Францію, ні Франції та Анґлії не вдалось залякати Гітлера. Правда, був момент, коли Гітлерові здавалося, що вже їх „має"; а було це тоді, коли Чеймберлин перший раз поїхав до нього. Гітлер тоді поставив був свої домагання повороту судетських німців і Чеймберлин на це згодивсь, а також обіцяв наклонити до того Францію і Чехословаччину. Та коли Чеймберлин відїхав, Гітлерові здавалося, що він поставив занизьку ціну; що Анґлія і Франція такі слабі, що вони готові йому все уступити, щоб тільки не боротися. Подумавши ось так, Гітлер постановив значно збільшити свої домагання, коли ще раз приїде до нього Чеймберлин.

Чеймберлин приїхав і Гітлер заграв перед ним в іншу дудку. Чеймберлин витріщив очі, засумувався. Бож його багато людей остерігали, що з диктаторами не варт говорити. Тепер виходило, що ті люди мають рацію. В журбі Чеймберлин замкнувся в своїй кімнаті в Ґодесберґу і не хотів іти до Гітлера на нові наради. А Гітлер був твердий, мов сталь; певний, що Анґлію і Францію вже має на лопатках.

ДРАМАТИЧНИЙ ЗВОРОТ.

Та цей поступок Гітлера викликав величезну психольоґічну реакцію в Анґлії і Франції. Раптом вони усвідомили собі, що таки мусять боротись, або бути без боротьби поконаними. Пробудившись осьтак, вони зачали гарячково мобілізуватись і готовитись до боротьби.

НОВИЙ „ҐРАФ ЦЕПЕЛІН".

Понад містами південної Німеччини відбував недавно пробний лет новий німецький кермовий бальон „Ґраф Цепелін". Бальон має 20 подвійних кают, кімнату для писання, їдальню й „бару". Варення відбувається при помочі ґазу, що виходить з моторів бальону.

А Гітлер був мов сталь і ждав на кінець свого ультимату, певний, що кожної хвилини прийде до нього вістка про капітуляцію Анґлії і Франції. Але капітуляція не приходила. Замісць неї приходили вістки про гарячкові приготування останніх. Лишалося вже тільки 24 години до кінця ультимату. Треба було щось робити. Німецькі ґенерали говорили, що це божевілля, зачинати боротьбу з цілим світом. А „цілий світ" дрижав зо страху, що зараз поваляться в руїни його столиці, наступить кінець цивілізації. Але що треба було боротися — то всі готовились до війни.

ВТРУЧАЄТЬСЯ МУСОЛІНІ.

Ось у тому моменті втручається Мусоліні. І хоч попереднього дня він закликав Гітлера до неуступчивости, то нагло телефонує до нього, щоб таки ще раз скликав мирові наради. Цей „з приятельства" до Мусолінія приймає пораду і просить інших на наради. Інші аж забувають капелюх натягнути, так спішать на наради до Гітлера. Радять девять годин; і за тих девять годин чудо діється: всі годяться, всі уступають, всі сміються, малощо не обнімаються. Заповідають полагодження всіх інших справ, заповідають довгий мир і благодать на землі.

Просто не хочеться вірити в ту маґічну переміну. Але радіо-депеші одна за одною звідомляють, що це не шутки, що направду так, що направду Гітлер з Чеймберлином, Ґерінґ з Далядієм, а Мусоліні з ними всіми дружно обіймились і при буфеті малощо пісеньки не підспівують.

ЩО СТАЛОСЬ?

А переміна та сталась тому, що всі вони переконалися, що вони не „страшків сини"; що коли треба буде, то диктатура, не диктатура, демократія, не демократія — вони таки будуть боротися. Переконавшись про те, вони всі в останній хвилині поставили собі запит: „А нащо боротися? Яка з того буде користь? Війна пожирає не лише величезні жертви в людях, але і в грошах".

Обчисляють, що за ті гроші, які витрачено в останній світовій війні, можна булоб кожній родині цілої Америки, Німеччині, Франції, Італії й Росії купити дім за $2,500 і дати пять морґів поля. Крім того можна би було побудувати тисячі університетів і шпиталів, даючи кожному по десять міліонів долярів.

Війна за судетських німців, яких начисляють три і пів міліона, забралаб може десять разів стільки жертв у людях. А про гроші вже й не говорити. Отож, подумавши так, чотири премієри в останнім моменті зійшлися разом і з погроз перейшли відразу до взаємної хвальби й до майже гістеричного приятельства.

Виглядає, що те приятельство має сталі основи. Та всетаки останні події переконують нас, що на світі все можливе...

А хто?

В купе їде українець, німець, анґлієць і жид. Грають у карти. Кондуктор упоминає їх, що не вільно грати в поїзді. Але вони не слухають. Кондуктор кличе поліцая. Поліцай питає українця:

— Ви грали?

— Біґме, не грав.

Тоді питає німця. Той коротко:

— Ні, не грав.

Анґлієць теж відтяв:

— Ні!

Тоді поліцай звертається з тим самим запитом до жида. Жид відповів по звичаю питанням на питання:

— Як вони не грали, то з ким я мав грати?

НА ВЕРШКАХ ГІМАЛЯЇВ

Віденська **„Фолькс-Цайтунґ"** принесла недавно цікаву статтю про життя на найвищому вершку Гімалаїв, горі **Мавнт Еверест (8,840 м.).** Найважніше з неї подаю тут читачам „Свободи" в перекладі українською мовою. — О. Г.

Ген на вершках Ґімаляїв, а саме на горі Мавнт Еверест, найвищій горі світу, є монастир, що знаходиться там, усе на одному і тому самому місці, ще з часів XI-го століття. Його монашому мешканцеві присуджено проводити ціле життя в повній самоті та відокремленим у понурому нутрі того монастиря, куди не продістається ні один промінчик сонця і де не чути ніякого відрадного відгуку живого життя ген, там, у світі. В одній стіні тієї криївки є лиш один-одинокий отвір, настільки великий, щоб можна було крізь нього подати замкненому монахові призначену для нього щоденну пайку жареного зерна та свіжої води. І так він з хвилиною, коли поступив у той монастир, живе у світі темряви, бо його монаший обіт забороняє йому якнебудь пускати світло в ту оселю, або її покинути. І таксамо не дозволено йому ні побачитися з кимось із людей, ні до когось говорити.

Але є ще й інша оселя на верхах Мавнт Евересту. На стоці гори ось, на краї ледівця Ронґбук, знаходиться одна з найчудніших таємниць Азії, а саме буддійський монастир, положений тут вище ніж вершки найвищих гір Европи. Він уважається одною з найбільших святостей Тибету, і тому принятим до нього може бути даний чернець щойно тоді, коли видержить відповідний іспит і стане, як кажеться там, святим чоловіком.

Цей ронґбукський монастир видвигається в неймовірно самотній, відокремленій долині. Коли монахи виглянуть із його вікон на божий світ, то вони бачать перед собою зміїний хребет ледівця Ронґбук, що тягнеться на просторі довгих, довгих миль. Казково дивні сопляки блестять і вилискують у світлі сонця та в сяєвах місяця, а вихор, що з ревом уганяє по ледових просторах, гонить перед собою страшливо склублені хмари. Монахи, замкнені в цім монастирі, встають у третій годині рано, а кладуться спати рівно з заходом сонця.

Взагаліж ці тибетанські монастирі це для чужинця рідка особливість. Безліч вузьких коридорів тут і келій, повних продуву, сіре світло, чудацькі привитальні церемонії, срібні чаші та добувані з гір самоцвіти, довгі китайські килими та несамовиті прикраси — все те витворює дивовижну цілість, повну найяскравіших суперечностей.

Коли ось до такого монастиря зайти, то монахи уставляються на привитання гостям з їх музичною капелею рядом на даху. Їх сурми, довгі іноді десять або й більше стіп, бувають такі тяжкі, що їх протилежні кінці мусять підпирати окремо до цього призначені хлопці. Притім гостям дають чай, заправлений згірклим маслом, та призначують їм на спочинок келії, де нема ніяких ліжок з постелею, а є заглибини в скалі, в які треба кластися, хоч і які тверді вони і невигідні. В іншій заглибині знову горить на залізній сковороді трохи вугля, і від того скельна келія трохи огрівається. А юшка, що її подають монахи, така рідка, що скидається більш на воду, в якій миється посуду.

Для отих то монахів монастиря Рунґбук усі звірята є святі. Ґазелі та інші дикі звірі їдять їм з рук. Вони навіть не вважають вказаним забивати і таких звірів, що всилі загрожувати їх життю, а то тому, що побоюються, що за кару за такий учинок могли би бути присуджені в майбутньому житті на існування у виді власне тих звірів. Бо віра в поновне життя після смерти така сильна в тибетанців, що майбутність являється важнішою ніж теперішність.

І таксамо гора Еверест в розумінні монахів монастиря Рунґбук це не тільки отака собі гора. Ні, це для них божеська мати землі. Вони вірять, що гора Еверест спочивала колись-то в глибині моря і, поки появились на землі люди, була собі величавим тропічним островом, де то аж кишіло від звірят і де була безліч ріжних ростин. А з цим Еверест це для них ніяка гора, а просто особистість, яка перебула багацько відроджень і знає всі глиби та всі вершини існування.

Отимто й пошана, з якою тибетанська людина відноситься до гори Еверест, є незвичайно велика. З найдальших сторін прибувають сюди номади й монахи та жертвують духові Евересту чай, молоко, мід і ячмінь, причім вони будують собі шатра молитви і палять яловець. А після того, як принесуть горі всі приписані жертви, номади починають радісно забавлятися: вони стріляють з луків, співають і танцюють. Колиж одного разу номади отак веселились, один европеєць, що до їх танців приглядався, добачив, що потім, як вони зїли все до чиста з того, що мали з собою як засоби поживи, їм осталося щось похоже на печеню, але ніхто з них того не торкався. „А що воно таке?" — спитав він у них. „Це баранина", відповів один номад з ноткою гордости в голосі; „вона, знаєте, належала колись до мого батька". Оце ось, сушене мясо — зокремаж баранина — в тих околицях це неабиякий присмак, а притім щось таке, що його не споживають, а таки зберігають як своєрідне добро. Воно держиться роками, не підпадаючи зіпсуттю, і може таким чином прикрашувати багато, багато бенкетів, де його підносять зпрвила щонайдостойнішому гостеві як особливший почесний дар. Але це булоб страшенним промахом проти доброго звичаю, якщоб такий гість захотів справді покоштувати тієї вщерть присохлої печені!

Але позатим головною стравою тибетанців, яка їм ніколи не навкучиться, це згаданий уже чай із згірклим маслом. До цього чаю людина тут так призвичаєна, що пересічний монах чи там номад випиває щоденно 30 до 40 чашок такого соленого чаю, бо в кожного з них є смертельна тривога перед тим, щоб його нутро не прохололо вщерть.

А з інших особливостей тут цікаве ще й те, що мало хто з тибетанців миється у свому житті, через що червона з природи шкіра їх тіла стає згодом така чорна, наче почорнена вуглем. Притім вони смарують своє тіло маслом на те, щоб хоронитись від студени та ослаблювати вагу дошкульно холодного вітру. Отакто за кожен раз, коли розсмарований тілом товщ підпаде під вплив атмосфери зверха, в них творяться щораз то нові верстви бруду.

Переклав з німецької мови

д-р Остап Грицай.

КЕРМАНИЧ ФРАНЦІЇ.

Французький премієр Едвард Далядіє, що брав останніми часами участь у ріжних міждержавних конференціях, що закінчилися в Мінхені.

Найліпші, це ті, що не хотять бачити.

Коли лис проповідує, пильнуй гуси!

Собака махає хвостом не перед тобою, лише перед твоїм хлібом.

БАГАТСТВО Й НУЖДА В ІНДІЇ

Головна вулиця в Дельгі називається Ґавдні Чаук або Срібна. А моглаб таксамо добре називатися Золота, бо при тій вулиці є дуже багато крамниць туземних золотників-ювелірів. Виставові вікна сяють від срібних і золотих предметів, аж за очі хапають молоді індійки і могамеданки. В усіх малих і великих індійських містах є дуже багато ювелірів, бо на цей промисл є найбільший попит, одначе в Дельгі є найгарніші ювелірські крамниці.

Дівчата і жінки, багаті й бідні, головнож відданиці в Індії обвішані дорогоцінностями, довкола шиї висить кілька намист, через ніс застромлені золоті, а бодай бронзові обручки, а на руках і ногах багато бранзолет. Дорогоцінності ті то гордощі індійських жінок і вони не розлучилисяб з ними навіть у біді.

Це велике замилування до дорогоцінностей почасти пояснює — крім вродженої пустоти — ця обставина, що розведена жінка в Індії не сміє з чоловікової хати з собою забрати нічого лише те, що має на собі. Розвід є негайний, а вистане для того кілька чоловікових слів.

Чоловіки також нагромаджують дома золото та срібло у дорогоцінностях і грошах. Роблять це тому, що вірять, що так переховувати ощадності безпечніше, ніж дома. Головно, коли жнива випали добре індійці купують золото та срібло. До того ще згадати казочні та все зростаючі скарби магарадж і великі скарби, що їх мають святині. Засоби срібла, що так призбирали їх в Індії, рівняються третині срібла у світі від часів відкриття Америки.

Всі ті дорогоцінні метали, перемінені у клейноди та сховані дома або подаровані святиням є втрачені для світової господарки. Індія має велитенські багатства, одначе вони лежать без ужитку бо люди не хочуть або не вміють ужити їх змінної вартости для власної користи. Колиб цих скарбів ужили для закупна господарських машин для дрібних рільників, для нагноювання ріллі, для основування господарських товариств і шкіл, не булоб в Індії такої нужди, як там є тепер.

Майже 90 процент усього населення Індії мешкають на селі та мусять жити з ріллі. Є це або дрібні орендатори або робітники. Полева робота забирає їм майже пів року, решту часу дармують. Мають примітивні деревляні плуги, якими годі добре зорати землю, та й не гноять. Коровячим гноєм палять, змішують його з глиною і з того роблять долівку в хаті та випрявляють зовнішні стіни, бо вірять, що воно приносить щастя. В Індії є 175 мільйонів коров, і 65 мільйонів овець. А всеж 240 мільйонів індійців (браманської религії) голодують, бо ніхто не відважиться зарізати святу корову ні іншого звіряти та ніхто з них не сміє їсти мяса. Діти ніколи не покушають коровячого молока, а до варення привозять для чужинців консервоване молоко з Австралії. Корова свята; це півбог.

В Індії вмирає приблизно сто людей денно наслідком укушення вужів, а всеж ніхто їх не сміє вбити, бо в них втілені душі предків і тому вужі також святі. У святому місті Бенарес, куди приходить міліон прочан річно, вмирає 46 на 1,000, в Бомбаї вмирає 419 дітей на 1,000. Не зважаючи на цю велику смертність, яка є наслідком недоживлювання та бруду, прибуває в Індії менше-більше по три міліони людей річно відтоді, як англійці зробили кінець громадянським війнам і уладили по всіх усюдах краю величезні склади, щоби не допускати до катастрофального голоду наслідком місцевого неврожаю.

Головною причиною нужди індійського населення є те, що воно ділиться на касти, а також те, що серед населення страшна неписьменність.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА. ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІШИЙ ЦІННИК КНИЖОК.

СПОРТОВІ ЧЕМПІОНИ.

Доналд Бодж з Окленду, Каліфорнія, що виграв чемпіонат ситківки одинцем. Петі Берґ з Минесоти, що виграла чемпіонат гольфа для жінок. Аліс Марбл з Беверлі Гилс, Каліфорнія, що стала чемпіонкою ситківки для жінок.

ПРО ЛЮДСЬКІ НІГТІ

Нігті, що покривають вершки наших пальців, це не лише залишок з прадавніх часів, коли первісна людина, подібно як звірята, вживала їх до оборони і розшарпування добичі, — вони мають і нині важне значіння для людини.

Охорона пальців.

Одно з найважніших завдань нігтів людини — це охорона перед зимном, яку вони дають кінчикам пальців, що є найдальшими від серця частинами тіла. Кров, що допливає до кінчиків пальців, вже значно охолоджена. Одночасно кровоносні судини пальців дуже тонкі і тиск та перебіг крови в них дуже малий, а це теж збільшує вражливість кінців пальців на холод і влекшує їх відмороження.

Ніготь збудований з рогової субстанції, що є злим провідником тепла, себто не перепускає його, і тому він хоронить кінець пальця перед холодом. Крім цього нігті — це немов малі панцирі, що хоронять пальці від малих ушкоджень. Не менш важне значіння мають нігті і для змислу дотику, бо при доторку чи обмацуванні якогось предмету подушечки пальців присуваються до нігтів.

„Жалоба" під нігтями.

Багато людей тримають свої нігті нечисто і тому під їх горішнім рубцем назбирується усякий бруд, що виглядає немов чорний жалібний рубець на посмертній клепсидрі. Звідсіля і насмішлива назва такого рубця бруду „жалоба".

Колись у старинних народів був, щоправда, звичай запускати на знак жалоби по близькій людині довгі нігті, за якими звичайно назбирувалося багато бруду, але тепер такого звичаю вже нема, та всеж зустрічаємо багато людей, що носять таку „жалобу", хоч їх близькі втішаються найкращим здоровлям.

Небезпека за нігтями.

„Жалоба" за нігтями це не тільки особиста справа даної людини, це — як слушно кажуть гігієністи — справа спільної ваги, бо вона загрожує здоровлю цілої суспільности.

І так нпр. у бруді, що міститься за нігтями, знаходили нераз яйця глист. Якщо людина з брудними нігтями працює як кухар чи кельнер у ресторані, тоді гості легко можуть дістати на обід порцію глист. Таксамо не можна собі уявити нпр. хірурга з брудними нігтями, бо по його операціях прийшлоб напевно до закаження крови.

Таксамо до примітивних правил гігієни належить втримувати в чистоті нігті пальців ніг, бо в бруді, що міститься за ними, залюбки осідають лярви бліх і така людина стає потім розсадником цих немилих і докучливих сотворінь.

Нігті у сільських звичаях.

Один дослідник гігієни серед сільського населення запримітив, що в деяких околицях матері не обтинають дітям нігтів до 1-го року життя. Це його дуже зацікавило і він почав розпитувати матері про причину того, але ні одна з них не хотіла йому цього виснити. Врешті одна старушка зрадила йому, що довгі нігті потрібні немовлятку на випадок, якби воно вмерло, бо довгі нігті помагають йому на тім світі дістатись до раю!

Згаданий дослідник каже жартом, що відтоді, як тільки зустріне людину з нігтями, яких від місяців не торкалися ножиці, то має охоту спитати, чи вона не вибирається часом до раю.

Китайські мандарини і новітні мандаринки.

Кожний мабуть читав у повістях чи оглядав на екрані давніх китайських достойників, мандаринів, що обовязково мали нігті найменше кільна цм. довгі. Такий мандарин плекав свої нігті цілими роками, бо нігті ростуть досить повільно, менш-більш 1 міліметр на тиждень, а нігті на пальцях ніг чотири рази повільніше. Чим вище стояв даний достойник у єрархії, тим довші нігті мусів мати. Щоб не ушкодити тих відзнак достойности, мандарини накладали на пальці спеціяльні футерали. Але в Китаю така мода вже давно минула, зате у нашому світі є багато осіб, для яких вершком елеґантности є довгі як кігті манікіровані нігті. Особливо багато жінок мають такі уподобання. Надмірне вживання манікіру, де часто обтинають нашкірень, що покриває насаду нігтя, знарядами сумнівної чистоти, наражує багатьох з тих людей на прикрі наслідки, як напр. скалічення та ропіння, що часто доводить до втрати так дбайливо плеканого нігтя, часом і пальця.

Таксамо дуже нездоровий є звичай обгризувати нігті, бо аматори такої „розваги" мають звичайно нігті не надзвичайно чисті, зате ввесь бруд переносять просто до уст. Тому таким людям слід опанувати свою звичку і не переносити міліонів бактерій з нечистих нігтів до уст.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

ПІТСБУРҐ, ПА.

Український День.

Як кожного року, так і цього наша Пітсбурщина святкувала в Парку Кенівуд „Український День". Цього року завідувала тим Днем головно наша роджена тут молодь. Не буду вичисляти програми цього Дня, бо про те була вже згадка в часописах, але треба ще раз признати, що молодь вивязалася з того якнайкраще, докладаючи всіх старань, щоби програма випала так, як треба.

Найбільше труду поклали: Е. Животко, молодий правник; Іван Волчко, Н. Король і інші, що були в комітеті. Також декотрі з жінок, що належать до Союзу Українок, припинали значки, з чого прийшло доходу $54.25. З того вислано на визвольну боротьбу через Ц. У. ОДВУ $42; до виставового комітету на Світову Виставу в Ню Йорку $10, а $2.25 осталися в касі Союзу Українок. У тих грошах є коло $3, котрі зібрано на святі в честь полк. Коновальця, що відбулося в С. С. Пітсбурґу.

За уряд Союзу Українок:
М. Малевич, А. Дяк, Р. Макар, К. Козак.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ

МІКІЗ РАКС, ПА.

На визвольну боротьбу.

Давні приятелі обіцяли собі зїхатися на Лейбор Дей до гром. Антона Набережного в Мікіз Ракс, щоби поговорити і забавитися. На тій забаві вони не забули і про Рідний Край і зложили на визвольну боротьбу $5. Жертвували по $1: А. Набережний, о. С. Прокопчук, Н. Крайник, Марія Лебедь, М. Набережний. Гроші вислано через Обєднання.

Марія Набережна.

ТАРЗАН СМІЛИВИЙ. (25)

Не роздумуючи довго, Джеф примірявся рушницею і випалив у напрямку Тарзана й Марії. Але чи з поспіху, чи може тому, що боявся поцілити дівчину, він схибив. Куля вдарила камінь кілька кроків від Тарзана. Але він не давав за програну, тільки ладував ще раз свою рушницю до стрілу. Та перший стріл насторожив Тарзана.

Тарзан почав поспішати. Він у тій хвилині сам не знав, що воно походять ті стріли, та чи вони зміряють до нього, чи до дівчини. Але тепер не було часу це провірювати. Він схопив кріпко Марію й подався з нею в безпечне місце. Найбезпечніше він почував себе на дереві. Тому, тримаючи одною рукою Марію під пахою, другою він хапався за гиляки.

У кількох хвилинах він був високо на дереві. А там, перескакуючи з одного дерева на друге, він мандрував у глиб нетрів. Джеф, дивлячися на зручність і велику силу Тарзана, занімів. Він не відважувався стріляти, щоб не зранити дівчини. Він був певний, що цей білий дикун схопив Марію для себе, щоб змусити її до дикого життя з ним.

Але Джеф був недобрий чоловік. Він був великий себелюб. І коли сам не міг чогось дістати, то старався, щоб хтось інший цього не дістав. На гадку, що той дикий дикун таки вирвав Марію, він прицілився ще раз, щоб їх обох положити трупом. Він вистрілив до них, але знов хибив. Після цього повторював стріл кілька разів, але без успіху.